

la: »Ob svetovljanski dvojici Linné–Scopoli se mi je rokopis slovenskega prevoda zdel tako osamljen kot oseba brez potnega lista. Zato sem pisma prevedla še v angleški jezik.« Takratni predsednik SAZU akademik prof. dr. Boštjan Žekš je njeno knjigo leta 2004 podaril švedskemu kralju ob obisku v Ljubljani, njej pa so ob tej priložnosti podelili najvišje državno odlikovanje.

Darinka Soban je bila zelo navezana na Idrijo. »Čeprav sem jo že med študijem želela spoznati, mi je bila zaradi rapalske meje nedostopna,« je zapisala. »Prvič se mi je približala leta 1944, ko sem v divji grapi Bedrovke v Trnovskem gozdu negovala ranjence v skriti partizanski bolnici. Vsa leta po vojni mi je bilo to staro slovensko mesto z zelo močnim mladostnim kulturnim utripom romarski kraj! Tja in v vojni muzej Franja sem zmeraj rada vodila študente, sodelavce in zdravniške obiske, domače in tuje.« Bila je velika poznavalka idrijske

zgodovine, dolgoletna sodelavka Mestnega muzeja Idrija in ugledna članica njenega Muzejskega društva. Na številnih predavanjih in ekskurzijah nam je s svojim bogatim znanjem odkrivala skrivnosti narave in nas z nepozabnimi slikovitimi opisi življenja rastlin navduševala za botanično dediščino. 22. junija leta 2008 ji je občina Idrija podelila naziv častne občanke. Kmalu za tem nas je za vedno zapustila. Ponosni smo, da smo bili njeni sopotniki in prijatelji, da smo se lahko družili z njo in vpijali znanje, ki nam ga je ob vsaki priložnosti radodarno razdajala. Spominjamo se je s hvaležnostjo in velikim spoštovanjem. Počaščeni smo, da ima zdaj tudi ona trajno obeležje v Idriji, in še posebej, da je to na stavbi, v kateri je deloval prvi rudniški zdravnik in naravoslovec Janez Anton Scopoli in kamor je pred 250 leti pošiljal pisma Carl Linné, *princeps botanicorum mundi*, iz daljne Švedske.

Naše nebo • Poletno nočno nebo

Poletno nočno nebo

Mirko Kokole

Tople poletne noči nas s svojim udobjem vabijo, da si v pičlih nekaj urah teme sproščeno ogledamo nebesne zanimivosti. Med njimi prednjačita orjaška plinasta planeta našega Osončja, Jupiter in Saturn.

Jupiter na večernem nebu najdemo na zahodu in ga lahko začnemo opazovati takoj po Sončevem zahodu. Na nebu ga ni težko najti, saj je najsvetlejšo nebesno telo, ki ga poleg Lune vidimo na poletnem nočnem nebu. Jupiter je še posebej zanimiv, če ga opazujemo z manjšim ali pa nekoliko večjim teleskopom. Vsak nam bo odkril druge značilnosti. Z manjšim teleskopom ali celo daljnogledom lahko vidimo štiri velike Jupitrove

lune. Imenujemo jih Galilejeve lune, ker jih je prvi opazil Galileo Galilei. Po vrsti od Jupitru najbližje so Io, Evropa, Ganimed in Kalisto. Skozi majhen teleskop lahko iz noči v noč opazujemo njihov ples okoli planeta in hitro bomo izvedeli, zakaj so Jupitrove-mu sistemu na začetku rekli mali planetarni sistem. Štiri Galilejeve lune pa niso edini Jupitrovi naravni sateliti in prav v zadnjem mesecu so astronomi naznanili odkritje še dveh novih lun, ki sta dobili začasni oznaki S/2016 J1 in S/2107 J1. Za zdaj o njiju ne vemo kaj več, kot le po kakšni tirnici krožita okoli Jupitra. Od planeta sta oddaljeni prva približno 20 milijonov kilometrov in druga 23 milijonov kilometrov, se pravi, da

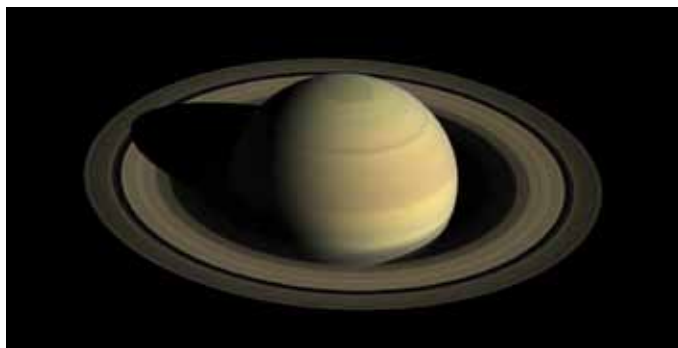
sta od planeta že zelo daleč. Njuni tirnici sta močno nagnjeni in obe luni krožita okoli Jupitra retrogradno, kar pomeni v nasprotni smeri vrtenja Jupitrove osi. Takšno gibanje je pravzaprav najpogostejše pri veliki večini Jupitrovih naravnih satelitov in kaže na to, da so bili ti sateliti gravitacijsko ujeti in niso nastali skupaj s planetom, tako so nastale velike Galilejeve lune. Skupaj z novo odkritima satelitoma ima danes Jupiter znanih 69 naravnih satelitov. Tako veliko število znanih naravnih satelitov je posledica uporabe največjih teleskopov, ki jih imajo danes astronomi na voljo. S prihodom še večjih ekstremno velikih teleskopov pa se bo to število prav gotovo še povečalo.

Za razliko od Jupitra je Saturn trenutno v najboljši legi za opazovanje. Opozicijo, se pravi lego, ko se nahaja na natanko nasprotni strani neba kot Sonce, je dosegel sredi junija in zato je sedaj najboljši čas za njegovo opazovanje. Poleg tega je letos v posebej ugodni legi za opazovanje tudi Saturnov obroč. Saturnova os vrtenja je tako kot Zemljina nagnjena glede na ekliptiko. Zato lahko v enem obhodnem času okoli Sonca, ki traja približno 29 let, Saturnov obroč vidimo nagnjen pod različnimi koti. Letos oktobra bo ta kot največji in zato bomo videli največjo površino Saturnovega obroča. Ker je povečana vidna površina obroča, se od nje odbije tudi več Sončeve svetlobe in zato je obroč sedaj tudi najsvetlejši. Ker je sestavljen večinoma iz drobnih ledenih delcev, se lahko zgodi, da je celo svetlejši od

Saturna samega.

Planet Saturn in njegov obroč lahko opazujemo že z manjšim teleskopom. Na nebu ga najdemo v južnem delu ozvezdja Kačenosca oziroma med ozvezdjema Strelca in Škorpionja. Ob večernih urah so ta ozvezdja nad južnim obzorjem. Za dobro opazovanje bomo potrebovali teleskop, ki dopušča vsaj stokratno povečavo, ter čim bolj mirno ozračje. Zaradi slednjega si je dobro vzeti čim več časa za opazovanje, saj se razmere v ozračju hitro spreminjajo. Če smo potrpežljivi, ujameмо tudi trenutke, ko je ozračje popolnoma mirno in lahko vidimo ostro sliko. Če bomo pozorni, bomo lahko s teleskopom z objektivom od 80 milimetrov do 100 milimetrov in pri sto- do dvestokratni povečavi videli tudi, kako je Saturnov obroč razdeljen na različne pasove. Z malo več sreče bomo videli dva pasova. To sta obroč A in B ter praznina med njima, ki jo imenujemo Cassinijeva ločnica. V še bolj- ših razmerah bomo razločili tudi obroč C, ki je Saturnu najbližji in ga je zaradi večje prosojnosti težje zaznati. Videli bomo tudi Enckejevo vrzel ob zunanjem robu obroča A, ki je nastala kot posledica prisotnosti lune z imenom Pan, ki tukaj kroži okoli Jupitra.

Skozi teleskop bomo poleg obroča prav gotovo videli tudi Saturnovo največjo luno Titan. Z malo večjim teleskopom lahko vidimo tudi, da je rahlo oranžne barve, kar je posledica njegovega gostega dušikovega ozračja.

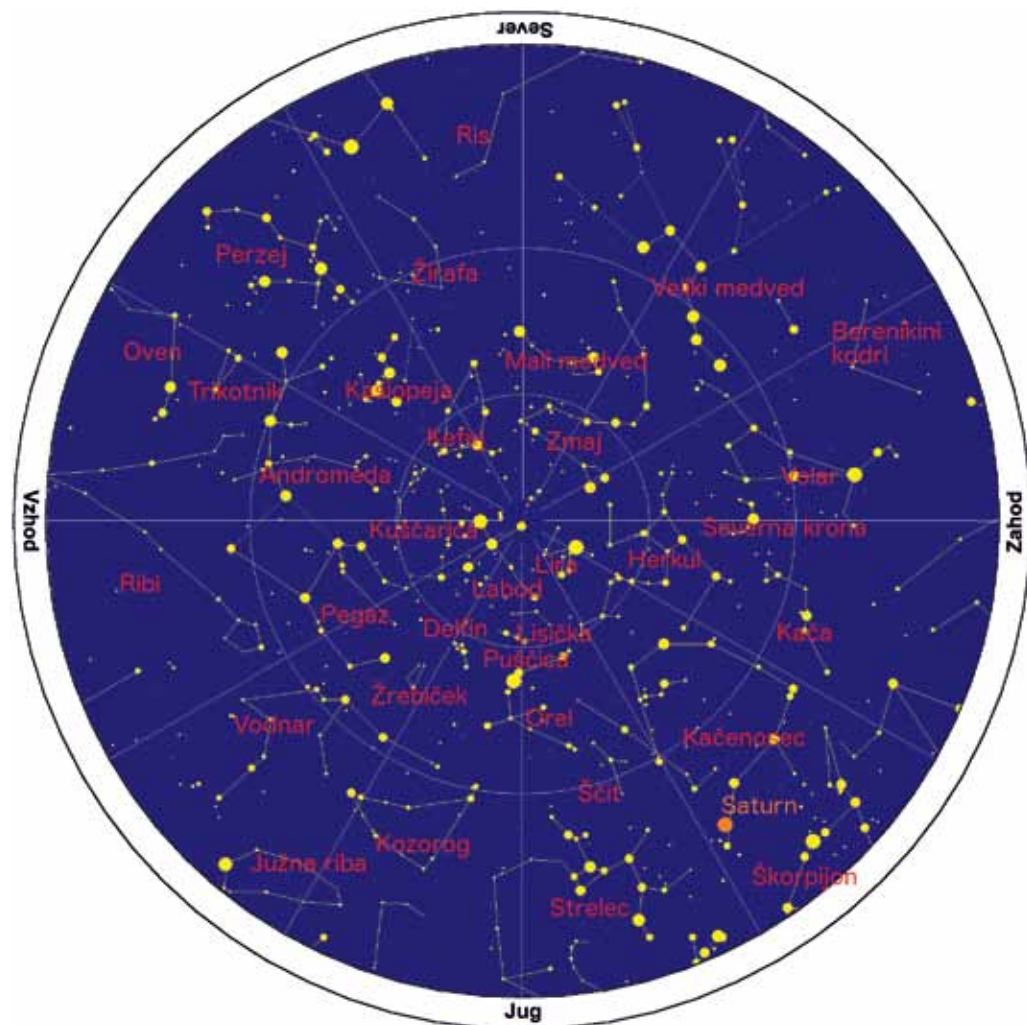

Saturn in njegovi obroči, ki jih je posnela vesoljska sonda Cassini.

Foto: NASA/JPL-Caltech/Space Science Institute.

Na poletnem nočnem nebu seveda nista edini zanimivosti Jupiter in Saturn, temveč tudi množica drugih nebesnih objektov. Med njimi je tudi naša galaksija, Rimska cesta. Pogled na Rimsko cesto je poleti še posebej veličasten, saj se Rimska cesta takrat razteza od obzorja do obzorja v pasu, ki gre skozi nadglavišče, torej točko, ki je natanko

nad nami. Za opazovanje Rimske ceste ne potrebujemo posebne opreme, dovolj je temna noč. Če pa imamo pri sebi daljnogled, se lahko z njim po njej sprehajamo in prav gotovo bomo videli več razsutih zvezdnih kopic. Koliko jih najdete?

Zvezdna karta poletnega neba.

Datum: 15. 8. 2017.

Čas: 22:00.

Kraj: Ljubljana.